

Keszthelyi Helikon. Csinos kiállításban, gondos szerkesztésben jelentek meg *Keszthelyi Helikon* cím alatt egybegyűjtve azok a pályaművek, költemények, ünnepi beszédek, melyek 1921 július 2-án a gróf Festetics György emlékére rendezett helikoni ünnepen elhangzottak. Centenárium volt ez is, megisméltése annak az emlékfűtető, irodalmi ünnepnek, amelyet német mintára Festetics György gróf hozott dívatba s utoljára 1819-ben rendezett. A nehéz idők okozták a kétévi késedelmet, noha a jelen kötet lelkes szerkesztője, Lakatos Vince, esornai prémontrei kanonok, már 1910 óta buzgólkodott Beöthy Zsolttal, a Kisfaludy-Társaság elnökével együtt a jubileumon, a még nehezebb idők pedig a négyévi késedelmet, hogy a kötet csak most láthatott napvilágot. A siker oroszlán-része azonban természetesen Festetics Tasziló hercegé, aki mint a nagy gróf méltó utóda, az eszmét szeretettel felkarolta s nemes áldozatkészségével megvalósítását lehetővé tette.

Az 1921-i helikoni ünnep leírásán kívül a kötet tartalmát költői művek és irodalomtörténeti értekezések teszik. Amazok közt találjuk Herezeg Ferenc *Holicsi Cupidóját*, ezt a bájos kis vigjátékot, mely alapjában a modern, démonkereső, hisztériás szerelmet teszi nevetségessé, de Cupido púderes, parókás alakjában s a párbeszédek vezetésében a rokokót is elének varázsolja. Kozma Andor *A magyarokhoz*, Vargha Gyula *Berzsenyi árnyékának* című ódájában a mult szenvedéseiből merít erőt „a roppant békemunkához“, mely korunkra vár.

Menjünk felé szilárdan,
Levetve bünt, feledve jajt, siralmat,
Erősek hitben, munkában s imában.

Sajó Sándor *Festetics György gróf* fenséges alakját hívja biztatni, lelkesíteni.

Ki jó magyar volt, holtan sem henyel,
Halál után is nemzetének él.

Jakab Ödön bájos Himfyutánzatban zengi saját *Boldog és Kesergő Szerelmét*. Szendy Árpád pályanyertes *Helikoni Suite*-je, kótamelléklet, melyet Papp Viktor bírálata kísér, zárja be a kötetet.

A könyv legnagyobb részét, 200 lapot, Négyesy László szintén pályadíjjal kitüntetett tanulmánya, *Festetics György gróf a magyar irodalomban* foglalja el. Igen gondos utánjárással, messzefekvő adatok felkutatásával írta meg a nemes gróf pályafutását, nemcsak az irodalomhoz való viszonyában, de egész kulturális hatásában. Festetics György, Széchenyi Ferenccelegyütt, a XIX. század elejének legkiemelkedőbb alakja az arisztokrácia körében, több tekintetben Széchenyi István munkásságának előkészítője. Az gazdasági téren, ahol a keszthelyi Georgicon létrehozásával veti meg okszerű gazdatisztképzésünk s vele a földművelés gyümölcsözőbb, kulturáltabb alapját; az irodalmi téren is, ahol a *Minerva* könyvkiadó vállalat s a *Helikoni ünnepek* rendezésével hangsúlyozza az irodalom fontosságát s pártfogásra érdemes, nemzetnevelő hatását. Gyulai Pálnak nem volt egészen igaza, mikor azt állította, hogy a keszthelyi ünnepek „minden olyan magasabb cél nélkül folytak le, melyek irodalmunknak használtak volna“. Berzsenyi jobban érezte ezeknek fontosságát az akkori viszonyok között: „Midőn egy oly ember, a kinek jövedelme a három milliion körül van, egy illy innepre 30 ezeret költ semmi, — de nem semmi az, midőn az ősz Festetics a szegény Berzsenyinek az utcára kalap nélkül elejbe szalad. Egy oly népnél, ahol a Nagykak az anyanyelvet cigány nyelvnek nevezik s a magyar írónak nem is köszönnék s a legjobb poétát is legfeljebb ioculatornak nézik, Festetics nagy ember, vagy ami még több, jó ember.“ Pedig Berzsenyi

magyar Weimart óhajtott volna Keszthelyen látni, de méltányolta azt is, amit tényleg nyújthatott. Emeljük még meg Festetics 40.000 forintos alapítványát, melynek kamataiból három nemes ifjút kívánt neveltetni a bécsi ingénieur katonaiskolában s mely később a Ludoviceumhoz került át. Az 1809. nemesi felkelés idején pedig saját költségén 600 lovaszt állított a hadseregbe s Zalamegyének százezer forintot adott a szegényebb nemesek hadi felszerelésére.

Tagadhatatlan, hogy e korbéli mágnessaink jóakarata nem mindig találta meg a nemzeti haladás előmozdításának biztos módjait s csak Széchenyi István jelölte ki a célvezető utaknak csaknem mindegyikét. Némi ingadozás, szeszélyesség is jellemzi Festetics Györgyöt mind politikai pályáján, hol majd főúri, aulikus hajlamai, majd magyar, nemzeti érzése lesz úrrá rajta, mind pedig irodalompártoló szerepében, ahol csakhamar cserbenhagyja a szépen indult, s a műveiket kiadni nem tudó írók közt nagy reményeket keltett Magyar Minerva vállalatát, melyben Péteri Takács József volt jobbkeze. Négyesy eleven, életteljes rajzot ad nemcsak a mágnásról, a hazafiról, hanem az emberről is, s bár műve végén hangoztatja, hogy Festetics alakja és pályája minden irányban, így főleg a szaktudományok terén, megrajzolva mindmáig nincsen, bizonyos, hogy ő a munka javarészt elvégezte s Festeticsnek méltó emléket emelt. Műve két további fejezetében összeállítja a korabeli, majd a későbbi írók verses és prózai nyilatkozatait Festeticsről, s így még sokoldalúlag kiegészíti a sajátmaga rajzolta képet.

Kéki Lajos tanulmánya, *A Dunántúl a két Kisfaludy-költészetében*, a környezeti elemek hatását vizsgálja a két költő műveiben. A vidék, a Balaton és melléke kétségtelenül mélyebben hatott Sándorra; ő egész életét ott töltötte s különben is nagyobb természetérzékkel bírt, mint öccse, aki többnyire általános-ságoknál marad leírásaiban. Világ-nézete is mindvégig az, amilyenné természeti adományai s a Dunántúl viszonyai alakították. Károly lelkén mélyben nyomot hagyott világjárása és emberismerete, de az ő költészetében is mindig van valami a dunántúli magyar termőtalajból.

Sándor végig benne él a honi patriotizmusban s magáéul vallja egész eszmevilágát, Károly följé emelkedik, s főként vígjátékaiban meg is bírálja, igaz, hogy szeretettel, s a javulás biztos hitével.

Főlemelő, lelkes érzéssel tesszük le a szép könyvet, miután még átlapoztuk a helikoni ünnep latin, angol, német, francia, olasz leírásait, melyekkel a kitűnő szerkesztő a külföld figyelmét is fel kívánta nemzeti ünnepünk iránt ébreszteni. Óhajtanánk azonban most már olvasni a másik két pályamunkát is, Baros Gyuláét és Gálos Rezsőét, melyeket a bíráló-bizottság dícséretre érdemesített s melyek a nyerteseknek méltó versenytársaul bizonyultak.

Zlinszky Aladár.

Takáts Sándor: Magyar nagyaszonnyok. A levéltárak lankadatlan buzgalmú kutatója ismét egy szép könyvben teszi le asztalunkra búvárlatainak eredményét. Azoknak a magyar nagyaszonnyoknak van szentelve e gyűjtemény, kikről történelmünk alig, vagy egyáltalán nem emlékezik, de emléküket annál hívebben őrzik a levéltárak ezrekre menő levelei, melyek történetírásunk, művelődéstörténetünk nagy kárára mindeddig napvilágot még nem láttak. Nálunk a családi levelezés csak a XVI. századdal kezdődik s így a régi, kivált főúri családi élet csak ez időtől kezdve tárul elénk teljes művoltában. Ennek az életnek tengelye pedig a magyar asszony volt, kiről a történetírás úgyszólván megfeledkezett, mert nem kereste fel, nem kutathatta át azokat a forrásokat, melyek emléküket megőrizték. Hogy sok nagyaszonnyunkról alig tudunk valamit, annak okát a szerző abban látja, hogy főúri családaink egy része minden olyan írást megőrzött, amik birtokügyekre és címekre vonatkoztak, de a családi levelezést megőrizni nem tartották érdemesnek. Szinte kivételek ebben a Nádasdy, a Batthyány, a Révay, a Thurzó, az Erdődy stb. családok, kiknek levéltárait Takáts Sándor kiaknázta. E levelekből tudjuk meg, hogy a XVI. század legsúlyosabb éveiben is főúri és nemesi udvaraink igazában nemzeti iskolák voltak, melyben ifjak és leányok nemzeti szellemben nevelkedtek. S a nevelést a ház asszonya intézte.